

УДК 379.85

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Крупа Інна – асистент кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-3930-5552>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.389>
stastv86@gmail.com

Вишневська Галина – кандидат культурології, PhD,
доцент кафедри міжнародного туризму, Київський університет культури, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-0923-5159>
wisna23@i.ua

Збереження об'єктів культурної спадщини в сучасних умовах є однією з ключових науково-теоретичних і практичних проблем, що виносяться на обговорення наукових конференцій та громадських дискусій. Стаття присвячена вивченню зарубіжного та вітчизняного досвіду щодо збереження культурної спадщини, ролі культурного потенціалу у розвитку туристичної діяльності.

Досвід використання в туризмі історико-культурної спадщини таких провідних країн світу як Великобританія, США та Канада, показує, що ефективно залучення пам'яток до сфери туризму можливе лише за наявності добре розвинутої туристичної індустрії, яка враховувала б взаємовпливи процесів пошквалювання туристичного бізнесу та стану збереження пам'яток.

Ключові слова: об'єкти культурної спадщини.

Актуальність дослідження. Пошук нових методів організації сучасних туристичних утворень включає в себе проблему збереження і використання об'єктів історико-культурної спадщини, як перспективних локацій туризму. Це дозволяє подолати фактори, що негативно впливають на стан їхньої охорони. Серед таких виділяють відсутність належного державного фінансування в передбачених бюджетом обсягах, низьку фінансову спроможність користувачів пам'яток, відсутність відповідних правових умов для залучення приватних інвестицій до справи охорони пам'яток, недостатня суспільна визначеність пріоритетності справи їх збереження.

Популяризація пам'яток засобами туризму сприятиме формуванню розуміння суспільної цінності історико-культурної спадщини. Використання в туризмі впливатиме на поліпшення матеріального стану пам'яткоохоронної справи, оскільки в цьому випадку пам'ятка отримує до 70 % коштів на своє утримання. Така пам'ятка є туристичним об'єктом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Літературні джерела та публікації з теми статті охоплюють як міжнародну інформацію з проблем використання туристичних об'єктів, так і результати досліджень цих проблем українськими дослідниками.

Розглядові теоретичних основ збереження історико-культурної спадщини з залученням пам'яток у використанні в туризмі певна увага мітиться в роботах А. Гайдук [5], В. Гоблік [6], Л. Гонтаржевська [7], М. Мальської [12], Л. Кирилук [10], О. Кузьмук [11], І. Смаль [13].

Методологія проведення роботи спирається на міждисциплінарний підхід. У роботі використано метод порівняння та узагальнення при висвітленні сутності та специфіки характеристики збереження історико-культурної спадщини. Системний аналіз застосовано для ілюстрації міжнародних зразків у збереженні історико-культурної спадщини та використання їх у туристичній практиці.

Слід зазначити, що при великій увазі до питання збереження і адаптації об'єктів історико-культурної спадщини недостатньо вивчена проблема використання існуючих історико-культурних об'єктів з їх архітектурного та природно-ландшафтного середовища в рекреаційних цілях. Для виявлення їх рекреаційного потенціалу необхідні відповідні дослідження.

Мета статті передбачає виявити значення об'єктів історико-культурної спадщини як перспективних базових локацій культурного туризму при формуванні регіональної туристичної рекреації та її взаємозв'язку з системою єврорегіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Велика увага у світовій практиці приділяється збереженню культурної спадщини і організації культурного туризму. Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS), Панєвропейська федерація культурної спадщини (Еуропа Nostra) координують зусилля країн із проблем використання пам'яток історії і культури в туризмі в Європі та світі, що сприяє соціокультурному та економічному розвитку країн та регіонів, розвиває міжкультурний діалог.

Досвід використання історико-культурної спадщини таких країн як Великобританія, США та Канада показує, що ефективно їх залучення до сфери туризму можливе лише за наявності розвинутої туристичної індустрії, яка враховувала б взаємовпливи процесів поживлення туристичного бізнесу та стану збереження пам'яток. Саме з цією метою у країнах активно проводиться не лише дослідження історії об'єктів історико-культурної спадщини, а й сучасний стан їх консервації для збереження та використання в інфраструктурі туристичного сервісу. В Україні робота в такому напрямі лише починається, а спроби найширшого залучення пам'яток до сфери туризму в більшості випадків зазнають невдач, оскільки не враховується специфіка їх функціонування як туристичних об'єктів [11].

У мешканців країн ЄС та США поступово зростає попит на культурний туризм («discovery» tourism), що передбачає знайомство з культурно-історичною спадщиною різних країн. В цьому сенсі культурний туризм можна розглядати як вид розвиваючого дозвілля і поставити в один ряд із відвіданням музеїв, бібліотек, місцевих пам'яток. Так, більше половини туристів, що відвідують Італію, цікавляться саме культурною спадщиною країни. Зважаючи на зростання освітнього рівня туристів, збільшення кількості туристів похилого віку, країни, в яких традиційно розвинений пляжний туризм, ведуть активний пошук додаткових пропозицій. Так, Міністерство культури Хорватії розробило стратегію розвитку культурного туризму, що передбачає використання культурного потенціалу не лише приморської, але і континентальної частини країни. Взаємними зусиллями науковців, діячів культури, туристичних фірм, власників готелів, бізнесменів культурні пам'ятки і події будуть перетворені на туристичний продукт, який урізноманітнить дозвілля туристів і сприятиме їх більш тривалому перебуванню в країні. Схожі програми існують в Іспанії, Португалії, Італії, Болгарії та інших країнах. Для політики Європейського Союзу щодо культурного туризму характерним є визнання:

- туризму як чиннику стимулювання місцевих ремесел, створення нових робочих місць, залучення молоді та безробітних на ринок праці;
- туризму як чиннику актуалізації культурної та архітектурної спадщини і джерела фінансових надходжень на охорону і реставрацію;
- туризму як фактору міжетнічної толерантності, способу осягнення іншої культури.

У європейських країнах депресивні регіони розглядають культурну спадщину і культурний туризм як джерело розвитку. Інтеграція окремих пам'яток культурної спадщини в туристичну сітку стимулює затвердження окремих програм реставрації, створенню нових музеїв, ресторанів традиційних страв, обладнанню місцевими жителями гостьових кімнат для туристів.

Для європейських країн є характерним рекламування власної культурної спадщини на телебаченні і радіо, стимулювання цікавості; проводяться маркетингові дослідження різних цільових груп (молодь, пенсіонери, діти, молоді пари, сім'ї); використовуються новітні ЗМІ.

Принципами сучасної туристичної політики європейських країн є децентралізація, делегування повноважень органам місцевого самоврядування, підтримка місцевих ініціатив, розвиток усіх форм туризму, всебічна співпраця державного, приватного та комерційного секторів [9].

Корисним світовим досвідом для Львівщини може виявитися приклад використання замків у культурно-історичному туризмі інших країн світу.

Наприклад, у Білорусі у 2012 р. у Несвіжському замку, який незадовго до цього був відкритий після реставрації, проведений палацовий бал, який підкорив всіх своєю розкішшю. Бал організований за сприяння керівництва Історико-культурного музею-заповідника «Несвіж», Міністерства культури Республіки Білорусь і Мінського облвиконкому.

Інший приклад – Мирський замок у Білорусі, який сьогодні поки ще робить перші кроки в бальній культурі. Однак саме він кілька століть тому призначався якраз для таких заходів: весілля, заручин, балів, прийомів. Найвідоміші бали проходили в ньому при Каролі Станіславі Радзивілла «Пане Коханко». Сьогодні ж в Мирському замку планується проводити бали, які будуть відтворювати атмосферу часів Речі Посполитої [1].

Окремим напрямом використання фортифікаційних споруд у туризмі є проведення історичних реконструкцій, які відбуваються у поєднанні з фестивалями. Наприклад, в іспанському замку Бельмонте – укріпленій резиденції на пагорбі Сан-Крістобаль, побудованій в 1456-1470 рр. в однойменному місті уже 5 років поспіль проходить фестиваль історичної реконструкції. Програма фестивалю включає дуелі і битви між арміями, ринок виробів ковалів і ремісників, дитячі майстер-класи, виставки історичного артилерії, соколине полювання і середньовічні ігри, а також музичні та танцювальні уявлення [2].

Доцільно розглянути і досвід Угорщини. Наприклад, у замках, де бували визначні діячі історії та культури, проводяться пам'ятні дні присвячені цим особам. У замку-музеї Естерхазі в м. Фертьод, де майже чверть століття прожив Й/ Гайдн та написана його «Прощальна симфонія», для прихильників класичної музики проводяться концерти під час щорічних фестивалів Гайдна. В 2009 р.

відзначалось 200 років із дня смерті композитора, здійснена низка спеціальних заходів на шанування пам'яті видатного музиканта.

У замку Брунsvік у м. Мартонвашар кілька разів гостював Людвіг ван Бетховен, який давав уроки гри на роялі графиням Брунsvік. Замок є центром «культу Бетховена» в Угорщині. Тут створено меморіальний музей Бетховена, де щорічно влітку проводяться концерти за творами композитора.

Деякі замки Угорщини включено до міжнародних туристичних маршрутів. Наприклад, королівський замок-музей в м. Гьоделе, входить до міжнародного туристичного маршруту «Маршрут Сісі». Цей замок слугував літньою імператорською резиденцією. Імператриця Австро-Угорщини Ержбет-Сісі прожила в замку понад 2000 днів. Для відвідувачів відкриті робочий кабінет імператора Франца Йосифа, гардеробна кімната та секретний салон королеви Ержбет. У замку обладнано кафе, де подається фірмова кава «Сісі» та «Марія Терезія», що користуються підвищеною популярністю у відвідувачів. Протягом року у замку-музеї в Гьоделе проводять різноманітні програми, від фестивалів класичної музики до «Різдвяних свят в замку». Також у багатьох замках та маєтках обладнані готелі [3; 21–34; 14].

Цікаві музичні фестивалі проводяться у Франції (долина Луари). У Бурже, Шартре, Орлеані і Туре знаходяться неймовірної краси готичні собори. Атмосфера соборів і замків Луари перетворюється під час виконання класичної музики як, приклад, на Фестивалі ренесансної музики в Кло Люсі – останній притулок Леонардо да Вінчі. А також на Фестивалі Сюллі Луарі або на Міжнародному органному фестивалі в Шартрі [3].

Прикладом для наслідування щодо використання історико-культурної спадщини Львівщини та інших регіонів може слугувати запровадження новітніх ІТ-технологій в музейних установах. Показати твори мистецтва, розміщені в музеях, якомога більшій кількості людей – таке завдання керівництва цих установ. Відмінними помічниками в цій справі стають технології, що забезпечують доступність музеїв в онлайн-просторі. Саме ж їх відвідування стає цікавою та інтерактивною взаємодією з експонатами. Для охоплення широкої аудиторії у провідних музеях світу йде активний процес оцифровки творів мистецтва. Чимало установ не лише показують свої колекції онлайн – вони дають можливість зробити віртуальну екскурсію своїми залами і розглянути певний витвір мистецтва [10].

Наприклад, Британський музей створив програму для дітей, яка дозволяє їм досліджувати заклад за допомогою доповненої реальності. Нещодавно запущена веб-сторінка, за допомогою якої можна досліджувати кабінет XVII ст., взаємодіючи з об'єктами в режимі реального часу [10].

Варто погодитися, що найприкріше в музеях – це заборона чіпати експонати. Національна портретна галерея Вашингтона вирішила цю проблему за допомогою 3D-технології. Музейники оцифрували кілька об'єктів: скелет мамонта, посмертну маску А. Лінкольна, літак братів Райт. Тепер кожен бажаючий може доторкнутися до бороди легендарного президента США, погладити мамонта або постукати по фюзеляжу першого в світі аероплана.

«Стіна колекцій» в Музеї мистецтв Клівленда удостоїлася номінації «Краща цифрова виставка». Великий, на всю стіну, сенсорний екран дозволяє одночасно ознайомитися з зборами музею кільком людям. Понад 3500 експонатів можна детально розглянути завдяки максимальному збільшенню, крім того, програма дозволяє сформувати власну віртуальну колекцію і додати її в особистий маршрут експозицію.

Британський музей у Лондоні перетворив щорічну акцію «Ніч у музеї» в захоплюючу віртуальну гру. З 2014 р. будь-який бажаючий може завантажити на GooglePlay або AppleStore спеціальний додаток «Секрет гробниці» і спробувати пройти заданий маршрут, відповівши на ряд питань. Переможцю випав унікальний шанс провести реальну ніч серед мумій в Єгипетській залі музею.

Досить оригінально використав 3D-технології шведський Музей Середземномор'я в Стокгольмі. За допомогою даної технології відбулося «оживлення» єгипетських мумій. Деталізована цифрова модель дозволяє відвідувачам пошарово вивчати вміст саркофага й анатомію мумії.

Музей історії польських євреїв у Варшаві використовує комп'ютерні технології заради ефекту повного занурення в традиції і побут єврейського народу. Аудіо- і відеоряд дозволяє відвідувачам опинитися в таверні, синагозі, школі, побачити з вікна віртуального трамвая панораму міста і вулиці минулого сторіччя, почути промову і національну музику східноєвропейських євреїв [4].

Цікавим напрямом популяризації історико-культурного туризму є проведення фестивалів місцевої культури, ремесел та традицій. Наприклад, в італійській Тоскані з 2007 р. щорічно проводиться фестиваль ремесел. Поки молодий фестиваль не відрізняється величезним розмахом і не може похвалитись тисячами учасників. Утім, щорічно на нього реєструються кілька десятків майстрів, успішних у різних галузях: ковалі, гончарі, ювеліри, різьбярі по дереву, мереживниці. Вони являють відвідувачам виставки-ярмарку сотні оригінальних робіт. Щороку фестиваль обирає для себе різні девізи. Відповідно до них будується і програма заходів, і експозиція виставок. Але, як правило, незмінним залишається одне – вірність ремісничим традиціям і спадкоємність поколінь майстрів Тоскани [15].

Проаналізувавши світовий досвід та впровадження інформаційних технологій в діяльність музеїв, можна сформулювати певні рекомендації, що покращать відвідуваність установи:

- створення віртуальних турів музейними експозиціями;
- формування аудіо гідів, зокрема й іноземними мовами;
- проведення мистецьких акцій, тематичних заходів на території музеїв;
- підвищення кваліфікації працівників музеїв;
- створення сайтів музейних установ;
- проведення активної промоційної діяльності;
- розміщення інформації про музеї на міжнародних туристичних порталах (наприклад, TripAdvisor та ін.);
- формування маркетингової стратегії просування музейних установ Львівщини та інших регіонів.

Доречним є застосування світового досвіду використання замків у туристичній діяльності, яких на території країни значна кількість. Можливі наступні шляхи використання замків:

- створення готельних комплексів в замках, що добре збереглися;
- проведення в замках костюмованих балів, театральних фестивалів, урочистих заходів;
- організація виставок;
- долучення замків до історичних реконструкцій та ін.

Висновки. В даний час особлива увага приділяється регіональному територіальному розвитку, де виділяються зони з особливими умовами використання території. У першу чергу до них належать території, на яких розташовані пам'ятки історико-культурної спадщини. До об'єктів історико-культурної спадщини належать нерухомі об'єкти, що виникли в результаті історичних подій і являють цінність з точки зору історії, містобудування, архітектури, археології, мистецтва, науки і техніки, а також збереження і розвитку соціальної культури (естетики, етнології, релігії тощо), і є джерелами інформації про розвиток суспільства.

Таким чином основними ознаками об'єкта історико-культурної спадщини є його автентичність, історична значимість і інформативність. Об'єкти історико-культурної спадщини, їх території, зони охорони в обов'язковому порядку відображені в історико-архітектурному опорному плані, де на основі аналізу історії їх створення та сучасного стану передбачаються заходи щодо їх охорони, можливості їх використання з метою соціально-економічного розвитку проєктованих територій. Сьогодні формується інший підхід до об'єктів історико-культурної спадщини – не лише як об'єктів, що володіють певним історико-культурним потенціалом, але й як можливість використання їх в економічній діяльності даної території. Тому найбільш ефективний вид спеціалізованої діяльності для подібних об'єктів – туристичний. Сучасні тенденції розвитку туризму з включенням об'єктів історико-культурної спадщини пов'язані з тим, що необхідний комплексний підхід щодо виявлення всього історико-культурного потенціалу історичного ареалу країни. Перераховані складові розглядаються не лише, як тло що забезпечує максимально сприятливий режим збереження і відновлення об'єктів історико-культурної спадщини, а й як необхідна частина відновлення історико-культурного середовища.

Список використаної літератури

1. Балы в белорусских замках: прекрасная традиция или разовое развлечение? (2016) Відтворено з: <http://www.tio.by/newspaper/19846>
2. В испанском замке можно увидеть исторические реконструкции (2016) Відтворено з: <http://www.travel.ru/news/2015/05/01/244967.html>
3. Вираг Ж. Венгрия. (2009) Замки, крепости, дворцы. Изд-во «Венгерский туризм». Вираг Ж. 42 с.
4. Высокие технологии в современных музеях (2016) Відтворено з: <http://www.culture.ru/materials/50729>
5. Гайдук А. Б. (2006) Интегрированный туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації. *Регіональна економіка*. (2). С. 204–211.
6. Гоблик В. В. (2007) Економічна суть кластерів та особливості їх утворення і функціонування у туристично- рекреаційній сфері. *Наук. вісник УжНУ. Серія «Економіка»*. (24). Ужгород. С. 151–159
7. Гонтаржевська Л. І. (2008) Ринок туристичних послуг в Україні: Навч. посіб. Донецьк: Східний вид. дім. 180 с.
8. Добро пожаловать в Долину Луары. (2016) Национальная туристическая организация Франции. Відтворено з: <http://ru.france.fr/ru/discover/31516>
9. Екологічний паспорт Хмельницької області (2019) Відтворено з: <http://oblrada.km.ua/menu/top/14>.
10. Кирилук Л. М. (2014) Перспективи створення туристичних кластерів на території Поділля. Симферополь. Таврический нац. ун-т. *Геополитика и экогеодинамика регионов*. 10 (2). С. 580–583.
11. Кузьмук О. (2016) Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. Відділ соціокультурних та етнонаціональних досліджень Відтворено з: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/desember08/23.htm>

12. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Занько Ю. С., Ганич Н. М. (2012) Країнознавство: теорія та практика. Підруч.. Київ: Центр уч. літ. 528 с.
13. Смал І. В. (2010) Туристичні ресурси світу. Ніжин: Вид-во Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя. 336 с.
14. Фестиваль ремесел в Тоскане (2016) Відтворено з: <http://www.calend.ru/holidays/0/0/2838/>
15. Фортеця Меджибожа (2018) Відтворено з: <http://mezhibozh.com>

References

1. Baly v belorusskikh zamkakh: prekrasnaia traditciia ili razovoe razvlechenie? (2016) Retrieved from: <http://www.tio.by/newspaper/19846> (in Belarus)
2. V ispanskom zamke mozno uvidet istoricheskie rekonstrukcii (2016) Retrieved from: <http://www.travel.ru/news/2015/05/01/244967.html> (in Russian)
3. Virag Zh. Vengriia. (2009) Zamki, kreposti, dvortcy. Izd-vo «Vengerskii turizm». 42 p. (in Russian)
4. Vysokie tekhnologii v sovremennykh muzeiakh (2016) Retrieved from: <http://www.culture.ru/materials/50729> (In Ukrainian)
5. Haiduk A. B. (2006) Intehrovanyi turystychnyi kontsern – suchasna forma turystychnoho pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii. *Rehionalna ekonomika*. (2). P. 204-211. (In Ukrainian)
6. Hoblyk V. V. (2007) Ekonomichna sut klasteriv ta osoblyvosti yikh utvorennia i funktsionuvannia u turystychno-rekreatsiinii sferi. *Naukovyi visnyk UzhNU. Serii «Ekonomika»*. (24). Uzhhorod. С. 151–159 p. (In Ukrainian)
7. Hontarzhavska L. I. (2008) Rynok turystychnykh posluh v Ukraini: Navchalnyi posibnyk. Donetsk: Skhidnyi vydavnychiy dim. 180 p. (In Ukrainian)
8. Dobro pozhalovat v Dolinu Luary. (2016) Natsionalnaia turisticheskaia organizatsiia Frantsii. Retrieved from: <http://ru.france.fr/ru/discover/31516> (In Ukrainian)
9. Ekolohichniy pasport Khmelnytskoi oblasti (2019) Retrieved from: <http://oblrada.km.ua/menu/top/14>. (In Ukrainian)
10. Kyryliuk L. M. (2014) Perspektyvy stvorennia turystychnykh klasteriv na terytorii Podillia. *Symferopol. Tavrycheskyi natsyonalnyi unyversytet. Heopolytika y ekoheodynamyka rehyonov*. 10 (2), с. 580–583 (In Ukrainian)
11. Kuzmuk O. (2016) Kulturnyi turizm yak instrument formuvannia natsionalnoi identychnosti. *Viddil sotsiokulturnykh ta etnonatsionalnykh doslidzhen* Retrieved from: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/desember 08/23.htm> (In Ukrainian)
12. Malska M. P., Antoniuk N. V., Zanko Yu. S., Hanych N. M. (2012) Krainoznavstvo: teoriia ta praktyka. *Pidruchnyk*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 528 p. (In Ukrainian)
13. Smal I. V. (2010) Turystychni resursy svitu. Nizhyn: Vydavnytstvo Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. 336 с. (In Ukrainian)
14. Festyval remesel v Toskane (2016) Retrieved from: <http://www.calend.ru/holidays/0/0/2838/> (In Ukrainian)
15. Fortetsia Medzhybozha (2018) Retrieved from: <http://mezhibozh.com> (In Ukrainian)

ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ: ЗАРУБЕЖНЫЙ И УКРАИНСКИЙ ОПЫТ

Крупа Инна – асистент кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

Вишнеvska Галина – кандидат культурології, PhD, доцент кафедри міжнародного туризму, Київський університет культури, м. Київ

Сохранение объектов культурного наследия в современных условиях является одной из ключевых научно-теоретических и практических проблем, выносимых на обсуждение научных конференций и общественных дискуссий. Статья посвящена изучению зарубежного и отечественного опыта по сохранению культурного наследия, роли культурного потенциала в развитии туристической деятельности.

Опыт использования в туризме историко-культурного наследия таких ведущих стран мира как Великобритания, США и Канада, показывает, что эффективное привлечение памятников в сферу туризма возможно только при наличии хорошо развитой туристической индустрии, которая учитывала бы взаимное процессов оживление туристического бизнеса и состояния сохранности достопримечательностей.

Ключевые слова: объекты культурного наследия, туризм, сохранение памятников, культурный потенциал.

PROBLEMS OF CONSERVATION OF CULTURAL HERITAGE: FOREIGN AND UKRAINIAN EXPERIENCE

Krupa Inna – university educator, department of hotel, restaurant and tourist business, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

Vyshnevskaya Halyna – Ph.D. in Culturalology, associate professor of the department of Tourism of the Kiev University of Culture, Kyiv

The preservation of cultural heritage in modern conditions is one of the key scientific, theoretical and practical problems submitted for discussion of scientific conferences and public discussions. The article is devoted to the study of foreign and domestic experience in preserving cultural heritage, the role of cultural potential in the development of tourism activities.

The experience of using the historical and cultural heritage of such leading countries of the world as Great Britain, the USA and Canada in tourism shows that the effective attraction of monuments in the tourism sector is possible only if there is a well-developed tourism industry that takes into account the mutual processes of revitalizing the tourism business and the state of conservation of attractions.

Key words: cultural heritage sites, tourism, preservation of monuments, cultural potential.

UDC 379.85

PROBLEMS OF CONSERVATION OF CULTURAL HERITAGE: FOREIGN AND UKRAINIAN EXPERIENCE

Krupa Inna – university educator, department of hotel, restaurant and tourist business, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

Vyshnevska Halyna – Ph.D. in Culturjlogy, associate professor of the department of Tourism of the Kiev University of Culture, Kyiv

The aim of this paper the devoted to the study of foreign and domestic experience in preserving cultural heritage, the role of cultural potential in the development of tourism.

The preservation of cultural heritage in modern conditions is one of the key scientific, theoretical and practical problems submitted to the discussion of scientific conferences and public discussions.

The experience of using the historical and cultural heritage of such leading countries of the world as Great Britain, the USA and Canada in tourism shows that the effective attraction of monuments in the tourism sector is possible only if there is a well-developed tourism industry that would take into account the mutual processes of revitalizing the tourism business and the state of conservation of attractions.

Research methodology. The method of comparison and generalization was used in the work, with the help of which the essence and specificity of preservation of historical and cultural heritage is revealed.

Results. The main features of the object of historical and cultural heritage are its authenticity, historical significance and informativeness. At the present stage, a new approach to the objects of historical and cultural heritage is being formed - not only as objects with a certain historical and cultural potential, but also as an opportunity to use them in the economic activities of the territory. Therefore, the most effective type of specialized activity for such facilities – tourism.

Novelty. The current trends in tourism development with the inclusion of objects of historical and cultural heritage are connected with the fact that a comprehensive approach is needed to identify the entire historical and cultural potential of the country's historical area.

Key words: cultural heritage sites, tourism, conservation of monuments, cultural potential.

Надійшла до редакції 18.06.2020 р.

УДК 792.82:7.071.2(477) Лифар

ТВОРЧІСТЬ СЕРГІЯ ЛИФАРЯ : ДОСЯГНЕННЯ У МИСТЕЦТВІ ХОРЕОГРАФІЇ

Турчак Леся Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, докторант,

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

<http://orcid.org/0000-0002-0490-8732>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.390>

lessit@ukr.net

Досліджено спадщину балетмейстера, хореографа, педагога С. М. Лифаря в українське та світове мистецтво танцю. Проаналізовано творчий шлях і доведено його значний внесок у світове мистецтво танцю. Наголошено на важливості його новаторського підходу до тогочасних постановок, організаторських здібностях, які допомогли в роботі з балетом «Grand Opera» у досить складний історичний період. Означено особливості його роботи, які називають «неокласикою» балету («Падіння Ікара», «Сюїта у білому»). Він здійснив понад 200 постановок, працював художнім керівником у «Grand Opera» майже 30 років. Не зважаючи на те, що основну частину свого життя митець прожив за кордоном, він вважав себе українцем і відхилив пропозицію стати громадянином Франції.

Ключові слова: Серж Лифар, балетмейстер, хореограф, балет, «Grand Opera».

Постановка проблеми. Серед митців, які зробили значний внесок в українське та світове мистецтво танцю почесне місце належить киянину, балетмейстеру, педагогу, реформатору французького балету Сержу Лифарю. Події, що відбувались на території України наприкінці XIX – поч. XX ст., змусили багатьох митців залишити Україну. Вони отримали визнання далеко за межами Батьківщини, а їх творчість вплинула на розвиток не лише українського, а й світового мистецтва.